

121

Η ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΦΩΤΙΟΥ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΗΣ	
ΑΡΙΘ. ΜΗΤΡ. Δ. 20554/1972	
281.94953 ΟΥ	κωδ. εγχ F023

Η ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΔΙΑΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΧΡΟΝΩΝ

★

ΑΘΗΝΑΙ 1971

Πρόλογος

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα, ὁ διακαὴς πόθος μου νὰ ὀλοκληρώσω τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἠπείρου καὶ ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ, ἧς ἔτυχον αἰ μελέται μου περὶ τοῦ ἐπισκόπου Εὐροίας Δονάτου (1962), περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ἐν Θεσπρωτίᾳ (1964), ἐν Ἰωαννίνοις (1966) καὶ ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Β. Ἠπείρῳ (1969), μὲ ὤθησαν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ἐν Ἠπείρῳ Ἐκκλησία Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης».

Ἐν τῇ ἐρεύνῃ μου προσεπάθησα νὰ συγκεντρώσω ἐξ ἀντικειμενικῶν πηγῶν, ὅσας ἠδυνάμην πληροφορίας περὶ τῆς ἰδρύσεως, ὀργανώσεως καὶ ἐξελίξεως τῆς ἐν Ἠπείρῳ Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης, περὶ τῶν ἱερῶν Μοτῶν καὶ Ἀγίων αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀξιολόγου δράσεως διαπρεπῶν ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων ἐκ τῆς περιφερείας Πωγωνίου καὶ Κονίτσης καταγομένων.

Εὐελπιστῶ δ' ὅτι καὶ ἡ παροῦσα ἐργασία, παρέχουσα σαφῆ, συνοπτικὴν καὶ ἐπηκριβωμένην εἰκόνα τῆς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίας, θά τύχῃ τῆς αὐτῆς εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι.

Φ.Γ.Ο.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- «Δ. Ι. Ε. Ε.» = Δελτίον Ἱστορικῆς Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας
«Δ. Π. Κ.» = Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης
«Ε. Φ. Σ. Π.» = Ἐπετηρὶς Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός»
«Η. Ε.» = Ἡπειρωτικὴ Ἑστία
«Η. Μ.» = Ἡπειρωτικαὶ Μελέται
«Η. Χ.» = Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ
«Θ. Η. Ε.» = Θρησκευτικὴ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια
«Μ. Ε. Ε.» = Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια, Ἀθῆναι
«Ν. Ε. Λ.» = Νεώτερον Λεξικὸν Ἠλίου, Ἀθῆναι
«Χ. Η.» = Χρονογραφία Ἡπείρου

Τῇ λατρευτῇ μου συζύγῳ Θεοδούλῃ
βοηθῶ ἐν τῷ βίῳ
τόδε τὸ πόνημα ἀφιεροῦται
εἰς μνήμην αἰωνίαν

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύντομος γεωγραφική και ιστορική ανασκόπησις τῆς περιοχῆς Πωγωνίου καὶ Κονίτσης	13
Ἐκκλησιαστικὸς χάρτης	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Α΄ Η ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Θέσις καὶ ὀνομασία	19
Ἰδρυσις καὶ ἐξέλιξις τῆς ἐπίσκοπῆς	20
Ἐπίσκοποι Ἀνδριανουπόλεως ἢ Δρυϊνουπόλεως	23
Ἐπίσκοποι συνηνωμένης ἐπίσκοπῆς Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου καὶ Χειμάρρας	25
Μητροπολίται Δρυϊνουπόλεως	25

Β΄ Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ὄνομασία καὶ τοποθεσία	27
Ἰδρυσις καὶ ἐξέλιξις τῆς ἐπίσκοπῆς	27
Ἐπίσκοποι Βελλᾶς	30
Μητροπολίται Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς	32
Μητροπολίται Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς	32
Ἐπίσκοποι Βελλᾶς καὶ Κονίτσης	32

Γ΄ Η ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

Σύστασις καὶ ἐξέλιξις αὐτῆς	33
Ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς	37

Δ' Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ίδρυσις καὶ ἐξέλιξις αὐτῆς	39
Μητροπολίται Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς	41
Μητροπολίται Δρυϊνουπόλεως Π.Κ.	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

α' ΕΝ ΤΗ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, ΠΩΓΩΝΙΟΥ	45
1. Ἡ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπτάστου	45
2. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μακραλέξη	47
3. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Προδράμου	48
4. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἄβελ	48
5. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Γιουρχὰν ἢ Ἱεροχίου	49
6. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Ἀθανασίου	49
7. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Γκούρας	50
8. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Βομπλοῦ	50
β' ΕΝ ΤΗ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ	51
1. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Σωσίνου	51
2. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ζέρμας	52
3. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Στομίου	52
4. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μολίστης	53
5. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Λιτονιαβίστης	53
6. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

α) ΑΓΙΟΙ

1. Ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος	56
2. Ὁ Ὅσιος Νικάνωρ	57
3. Ὁ Νεομάρτυς Αὐξέντιος	57
4. Ὁ Νεομάρτυς Ἰωάννης ὁ ἐκ Κονίτισης	58
5. Ὁ Νεομάρτυς Παναγιώτης	53

6) ΑΝΩΤΕΡΟΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ
ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΤΑΓΟΜΕΝΟΙ, ΚΑΙ ΔΡΑΣΑΝΤΕΣ ΕΚΤΟΣ ΑΥΤΗΣ 59

α' ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ	59
1. 'Ο Πατριάρχης Κων)λεως Θεόληπτος Α'	59
2. 'Ο Πατριάρχης Κων)λεως 'Αθηναγόρας Α'	59
3. 'Ο 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών Σπυρίδων	61
β' ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ	62
1. 'Ο Μυρέων Ματθαῖος	62
2. 'Ο Ούγγροβλαχίας Δοσίθεος	64
3. 'Ο Δέρκων Νεόφυτος	64
4. 'Ο 'Ερμουπόλεως Εύάγγελος	65
γ' ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ	66
1. 'Ο Σταυροπόλεως 'Ιωαννίκιος	66
2. 'Ο Βελλᾶς 'Αθανάσιος	67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	68
'Αλφαβητικὸν εὔρετήριον ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν τῆς 'Εκκλησίας Δ.Π.Κ.	71
ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ «Η ΕΝ ΒΟΡΕΙΩ, ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ»	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἡ περιφέρεια Πωγωνίου ἢ Πωγωνιανῆς, γειτνιάζουσα πρὸς τὴν Ἀλβανίαν (Β. Ἡπειρον), ἀποτελεῖ τὸ βόρειον τμήμα τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων. Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς περιφερείας ταύτης πολλὰ μὲν εἰκασίαι διετυπώθησαν, οὐδεμία ὅμως εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένη. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην ἡ ὀνομασία τῆς περιοχῆς Πωγωνίου προῆλθεν ἔκ τινος μεσαιωνικῆς πόλεως, καλουμένης Πωγωνιανῆς, ἡ ὁποία ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἐπιχωρίους παραδόσεις ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ἔκειτο δὲ κατὰ τὸν Κ. Πορφυρογέννητον καὶ Α. Σταγειρίτην πλησίον τῆς Ὀστανίσης, κατὰ τὸν Ζῶτον Μολοσσὸν εἰς τὰ ἔρειπα τῆς ἀρχαίας Πελασγικῆς πόλεως Πασσαρῶνος, κατὰ δὲ τὸν Rouqueville πλησίον τῶν ἔρειπίων τῆς ἀρχαίας Βελλᾶς¹.

Διάφορον τέλος πρὸς τὴν ὡς ἄνω κρατοῦσαν γνώμην περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς περιοχῆς διατυπώνει ὁ Θεσπρωτὸς λογοτέχνης καὶ ἱστοριοδίφης Β. Κρασίτης, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὀνομασία αὐτῆς ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τοπωνυμικόν, ἀλλ' εἰς κύριον Σλαβικὸν ὄνομα, μετατραπὲν εἰς Πωγωνιανὴν ἔκ τῆς τάσεως τῶν ἀρχιερέων πρὸς ἐξελληνισμόν ξένων ὀνομάτων².

Τὸ Πωγώνι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας περιελάμβανε δύο διαμερίσματα: τὸ βόρειον, γνωστὸν ὡς Καραμουρατία, καὶ τὸ νότιον, τὸ καλούμενον καὶ «Παληοπωγώνι»³. Ἐκ τούτων τὸ μὲν πρῶτον, κείμενον νοτίως τῆς Πρεμετῆς, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ Ἀίου ποταμοῦ, περιελάμβανε 36 Χριστιανικὰ χωρία μὲ συνολικὸν πληθυ-

1. Ι. Λαμπρίδου, Ἡπειρωτικὰ μελετήματα, Πωγωνιακά, Ἀθήναι, 1887 σ. 7. κ. ἐ. Σπ. Στούπη, Πωγωνιακά καὶ Βησσανιώτικα, Πάτρα 1926, τ. Α. σ. 30

2. Β. Κρασίτη, Ταξίδι στὴν Ἡπειρο, 1960, σ. 314.

3. Σπ. Στούπη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 40. Ι. Λαμπρίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 7. κ. ἐ.

σμὸν 28 χιλιάδων κατοίκων, τὸ δὲ δεύτερον, κείμενον εἰς τὰς κλιτῦς τῆς Νεμέρτσικας, νοτίως τῆς Λιντζουρίας καὶ μεταξὺ τῶν περιοχῶν Ζαγοριᾶς, Δρυϊνουπόλεως, Θεσπρωτίας, Κουρέντων, Ζαγορίου καὶ Κονίτισης, περιελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου, ἤτοι 44 χωρία, τινὰ τῶν ὁποίων κατέχονται σήμερον ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας¹.

Ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως (1431) μέχρι τοῦ 1770 ἔδρα τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου ἦτο ἡ Διπαλίτσα, ἀπὸ τοῦ 1820 ἕως τὸ 1830 τὸ χωρίον Κακόλακκος, ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως (1913) ἡ Βοστίνα (ν. Πωγωνιανῆ) καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν τὸ Δελβινάκιον, ἔνθα καὶ ἡ δευτέρα ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης².

Τὸ Δελβινάκιον κείμενον παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ρόσνιτσα (Ρεβίτσα), ἐκτίσθη τὸ 1081, ὁ δὲ ναὸς αὐτοῦ, τιμῶμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ἀνηγέρθη τὸ 1121³. Κατὰ τὸν Leak ὑπῆρξε πολυάνθρωπον, κατὰ δὲ τὸν ἰατρὸν Holland ἠρίθμει τρεῖς χιλιάδας κατοίκους καὶ «εἶχεν οἰκίας εὐμαρεῖς καὶ καθαρωτάτας καὶ καταπλήσουσας εὐταξίαν καὶ καθαριότητα»⁴. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐλειτούργει εἰς τὸ Δελβινάκιον ἑλληνικὸν σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξε μέχρι καὶ τὸ 1825 ὁ ἱερομόναχος Κωνστάντιος, βραδύτερον δὲ ὁ ἐκπαιδευτικὸς καὶ συγγραφεὺς Γεώργιος Δελβινακιώτης ἢ Γαζῆς⁵. Θρυλικοὶ ὑπῆρξαν τέλος οἱ ἀγῶνες τοὺς ὁποίους διεξήγαγον οἱ κάτοικοι τοῦ Δελβινακίου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Πωγωνίου εἶναι Ἑλληνας ὀρθόδοξοι καὶ ὁμιλοῦν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πλὴν τῶν ἑλληνοβλάχων τοῦ χωρίου Μεντζητιῆ (ν. Κεφαλόβρυσον), ὁμιλούντων τὴν βλαχικὴν.

**

Ἡ περιφέρεια Κονίτισης καταλαμβάνει τὸ ΒΑ τμήμα τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων, τὸ γειτνιάζον πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, πρωτεύουσα δὲ ταύτης εἶναι ἡ Κόνιτσα, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἀώου καὶ κατὰ τὰς ΒΔ ὑπωρείας τοῦ ὄρους Τύμφης. Περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς πόλεως πολλαὶ εἰκασίαι διευτυπώθησαν. Οὕτω ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται

1. Αὐτόθι.

2. Σπ. Στούπη, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 41. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, Ἀθήναι 1856, σ. 138. Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ἀριθμ. φύλλ. 460) 4.1.1900.

3. «ΝΕΛ» 5, 846.

4. Β. Κρασίτη, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 327.

5. Αὐτόθι, σ. 317.